

Sociologie Românească

ISSN: 2668-1455 (print), ISSN: 1220-5389 (electronic)

---

*„TRANSHUMANȚĂ” INTERBELICĂ ÎN BALCANI. STUDII ȘI ARTICOLE
DESPRE AROMĂNI ÎN PUBLICAȚIILE ȘCOLII GUSTIENE.*
**ANTOLOGIE DE ZOLTÁN ROSTÁS ȘI MARTIN LADISLAU SALAMON,
EDITURA EIKON, BUCUREȘTI, 2017.**
ZOLTÁN ROSTÁS, MARTIN LADISLAU SALAMON

Maria LARIONESCU

Sociologie Românească, 2020, vol. 18, Issue 2, pp. 226-230

<https://doi.org/10.33788/sr.18.2.21>

Published by:
Expert Projects Publishing House

On behalf of:
Asociația Română de Sociologie

**„TRANSHUMANȚĂ” INTERBELICĂ ÎN
BALCANI. STUDII ȘI ARTICOLE DESPRE
AROMÂNI ÎN PUBLICAȚIILE ȘCOLII
GUSTIENE. ANTOLOGIE DE ZOLTÁN
ROSTÁS ȘI MARTIN LADISLAU
SALAMON, EDITURA EIKON,
BUCUREȘTI, 2017. ZOLTÁN ROSTÁS,
MARTIN LADISLAU SALAMON**

Maria LARIONESCU¹

Abstract

The volume includes an anthology of research from the publications of the Bucharest Sociological School regarding the history of interbellum colonization of Dobrudja, with a focus on Aromanians – resources otherwise difficult to find for contemporary readers. The texts provide a rich historical perspective, previously unpublished materials and suggestive details concerning the adventures of Aromanians caught in the rollercoaster of interbellum colonization of Dobrudja. The dataset generated through this volume is highly relevant for advances in sociological methodology, documenting the outlining, decades before its centrality in global literature, of a novel approach – the action research, a productive combination of demands for scientific neutrality and axiological involvement (Bradbury and Reason, 2003).

Keywords: Dimitrie Gusti, Bucharest Sociological School, Aromanians and colonization of Dobrudja, monographical teams, Royal student teams, action-research.

Cuvinte-cheie: Dimitrie Gusti, Școala Sociologică de la București, aromânii și colonizarea Dobrogei, echipe monografice, echipe regale studențești, cercetare acțiune.

---

¹ Facultatea de Sociologie și Asistență Socială, Universitatea din București, București, ROMÂNIA. E-mail: maria.larionescu@gmail.com.

Apariția antologiei continuă seria volumelor de istorie socială a Școlii Sociologice de la București, inițiate de prof. dr. Zoltán Rostás, neobositul fondator al grupului informal numit emblematic „Cooperativa G.” (Cooperativa Gusti), cunoscut deja publicului interesat. Lectura volumului dezvăluie cititorului o perspectivă de înălțătoare anvergură academică, aceea a „cartării unei istorii sociale comparate a Balcanilor” (p. 16).

Publicul beneficiar de informații, opinii documentate, comentarii originale asupra cercetărilor Școlii lui Gusti referitoare la procesul colonizării interbelice în Dobrogea, în general, și a aromânilor, în particular, este variat: istorici, sociologi, juriști, politologi, și, nu în ultimul rând, iubitori de cultură, uniți prin interesele de cunoaștere ale formării, modernizării și românizării statului român. Cei interesați au oportunitatea de a redescoperi sau confirma, din surse autentice, din epocă, evenimente, procese și detalii de context ale unificării și românizării prin colonizarea cu aromâni a Dobrogei. Personal, am studiat volumul într-o ordine modificată, anume: prefață, postfață, urmată de lista capitolelor. Beneficiul de sporire a înțelegerii bogăției și complexității scenei colonizării Cadrilaterului se datorează autorității științifice a Școlii Gustiene și prestației autorilor.

Documentarea de excepție a studiului dr. M. L. Salamon, bazată pe documente oficiale și private din România și zona Balcanilor, ajută cititorul să înțeleagă complicatul proces al etnogenezei poporului român printr-un teritoriu mai puțin cunoscut, și anume cel al sociologiei regionale a integrării Dobrogei. Publicul cititor este stimulat să reflecteze, să-și pună întrebări privind pricinile drumului sinuos al aromânilor spre țară, drum presărat cu obstacole incredibile, cu speranțe și cu o lentoare ce sfidau idealurile de reîntregire și modernizare a neamului.

Ghidul oferit de postfața volumului este lămuritor în informații și evaluări ale unor personalități prestigioase, în câteva direcții: analize geopolitice de ordin legislativ și sociocultural ale crizei identitare a populațiilor din „calabalâcul balcanic post-otoman” (pp. 264-266); discutarea „chestiunii aromâne” („problema kuțovlahică”) în termenii unui litigiu îndelungat între români și greci, izvorât din contrazicerile instituționale privind autonomia școlilor și bisericilor de limbă română pe teritoriul populat de aromâni (pp. 267-270); prezentarea dinamicii curentului migrator al aromânilor cu sinuozițiile, mobilizările suporterilor din țară și din Balcani, politicile de integrare și românizare a Dobrogei. Avem în vedere analizele privind falimentarea economică a păstorilor și agricultorilor aromâni, concurența refugiaților greci, presiunea psihologică dublată de nesiguranța de securitate, sentimentul de abandon din partea autorităților române, percepția atitudinilor birocratice și politicianiste ale administrației statului român (pp. 268-280).

În cele ce urmează îmi propun să sugerez câteva contribuții ale Școlii Gusti, așa cum sunt „mărturisite” de studiile și articolele găzduite de publicațiile de prestigiu ale Școlii monografice: „Sociologie românească”, „Curierul echipelor studențești”, precum și de capitole din volumul „Un sat dobrogean. Ezibei” de C. D. Constantinescu-Mircești.

Aș începe cu o autocorecție documentară: pe parcursul lungii mele cariere de istoric al sociologiei românești am subliniat „canonul” obișnuit privind tematica cercetării monografice gustiene – anume, satul tradițional (Larionescu, 2007). Cercetări ulterioare, inclusiv cele de față, documentează un adevăr de necontestat și anume diversitatea preocupărilor Școlii, confirmând diagnoza prof. Zoltán Rostás conform căreia monografiștii au avut în vedere și satul multietnic și colonizat al perioadei interbelice, nu numai cel tradițional (p. 8).

În continuare prezint câteva reflecții succinte asupra semnificației istorice, cu relevanță contemporană, a cercetărilor gustiene publicate în antologie.

Textele apărute pun în lumină, transparent și fără urmă de îndoială, caracteristici tipice ale unui model de cercetare descris, mult mai târziu, în literatura sociologică prin conceptul de cercetare-acțiune (Bradbury și Reason, 2003). Spre deosebire de stilul standard sau academic, care asumă investigații obiective și generează concluzii care urmează să fie implementate de practicieni, cercetarea-acțiune sintetizează practici metodologice ce armonizează cunoașterea teoretică și soluțiile practice în vederea rezolvării de probleme sociale și aplicarea de programe de schimbare socială.

Cercetările Școlii Gusti au inițiat și dezvoltat, cu prioritate de decenii, idei și metode specifice modelului cercetare-acțiune. O analiză sistematică a contribuțiilor Școlii monografice la cercetarea acțiune, în particular a echipelor regale studențești din anii 1934-1939, organizate de D. Gusti, a fost făcută de D. Sandu, conceptualizându-le ca model al unei „dezvoltări locale integrate” (Sandu, 2008, 30). Tipul de intervenție comunitară a echipelor regale studențești, focalizat pe patru obiective prioritare – muncă (economie), sănătate, minte (educație) și suflet (viață spirituală) era de factură integrată; era desfășurată interdisciplinar și multidimensional (pe toate cele patru obiective) de către echipe complexe de studenți și specialiști, în manieră participativă, antrenând sătenii la soluționarea problemelor locale și zonale (Sandu, 2008, 30-31).

Plecând de la aceste evaluări voi pune în discuție, în cele ce urmează, câteva aspecte rezultate din publicațiile cuprinse în antologia de față, care ar putea interesa cititorul de astăzi.

Antologia aduce dovezi empirice și explicații convingătoare asupra modelului cercetare-acțiune practicat de monografiști și ceilalți membri ai echipei (specialiști, autorități, săteni) prin prezența unor caracteristici specifice acestei practici metodologice. Identificăm printre acestea următoarele trăsături tipice:

- 1) Unifică teoria monografiei sociologice cu intervenția practică, reformatoare pentru rezolvarea de probleme importante ale satelor;
- 2) Generează o teorie întemeiată pe experiență;
- 3) Subiecții cercetării sunt în același timp participanți activi la acțiunile de reformare socială a comunității;
- 4) Se desfășoară în parteneriat între cercetători, experți, săteni, autorități, consultanți;
- 5) Stilul de investigație este activ, participativ;

6) Asumă implicarea sătenilor/organizațiilor voluntare/autorități pe tot parcursul acțiunii de cercetare, oferind feedback asupra rezultatelor teoretice și pragmatice;

7) Dezvoltă membrilor comunității abilități noi, o cunoaștere și înțelegere superioară a problemelor semnificative pentru ei, un fel de „proprietate psihologică” asupra informațiilor deținute.

Câteva ilustrări din textele publicate în antologie vor fi, credem, edificatoare pentru a proba calitățile euristice și metodologice ale modelului de cercetare-acțiune.

Monografia satului Ezibei scoate la lumină o experiență surprinzătoare de întemeiere a teoriei pe experiența vieții comunitare, cât și de unificare a reflecției teoretice cu soluțiile pragmatice. De pildă, urmând ghidul teoriei cadrelor și manifestărilor, studiul lui C. D. Constantinescu-Mircești tratează cauzele emigrării românilor macedoneni din Ezibei în America ca pe o rezultată a combinării diferitelor circumstanțe: starea materială precară, experiența mobilității datorate transumanței și căraușiei, dorința de evitare a militariei, mirajul îmbogățirii rapide etc. Repatrierea acestor migranți, intensă în anii 1913-1920, a dezvoltat o realitate cu totul neașteptată. Pe de o parte, experiența americană i-a transformat profund atât în sens economic prin agoniseala câștigată, cât și socio-cultural, dobândind vederi mai progresive, o dorință de mai bine, spirit crescut de inițiativă, încredere în legalitate și în avantajele unei bune organizări, respectul individualității, inclusiv adoptarea inițială a portului orășenesc. Pe de altă parte, aceste transformări și-au redus amplitudinea și impactul asupra comunității. Concluzia studiului arată limpede că „influențele de ordin economic și social n-au produs efecte asupra emigranților, din cauza spiritului conservator al satului (...). Azi ei sunt colonizați în Ezibei, nedeosebindu-se de ceilalți decât printr-un spirit de inițiativă mai mare” (pp. 37-42).

Stilul participativ de investigație, parteneriatele între monografiști, echipieri, experți, autorități, săteni rezultă cu limpezime din prezentarea experiențelor de cercetare și reformă socială ale echipelor monografice și echipelor regale studențești. Câteva ilustrări sunt lămuritoare:

- Implicarea învățătoarelor de la școala primară din Ezibei în inițierea și desfășurarea unei anchete printre elevi și cu participarea lor și a familiilor lor, vizând alimentația și igiena satului;

- Munca culturală a echipei regale studențești Ferdinand I în satul Regina Maria din Caliacra a cuprins activități precum crearea unui „comitet de construcție” (p. 147) pentru organizarea participării sătenilor prin prestarea de căraușie, muncă în construcții și acțiuni edilitare. O altă formă de activitate a echipei a constat în inițierea unui parteneriat de susținere materială prin donații și susținere morală din partea Asociației creștine a femeilor din Balcic (pp. 146-149). Totodată, merită a fi menționate acțiunile de asistență sanitară, coordonate de specialiști în medicină (p. 154), cele de inventariere a problemelor tehnico-economice din gospodăria țărănească,

din agricultură și zootehnie, cu participarea autorităților locale, regionale și centrale (pp. 155-156).

Un caz exemplar de mobilizare a capitalului uman pentru înfăptuirea procesului de modernizare a Dobrogei vechi și de românizare a provinciei este oferit în studiul privind colonizarea Cadrilaterului, de Constantin Noe. Datele cercetării pun în lumină starea de anomie profundă a societății românești după alipirea Cadrilaterului (1913), care a încetinit, timp de peste un deceniu, procesul colonizării. Studiul prezintă avaturile românilor din Macedonia în drum spre țară, simultan cu alianțele de sprijin ale procesului colonizării (pp. 179-261). Concluzia studiului este stimulatorie pentru reflecția cititorului de azi asupra acestei opere de construcție a statului român. Această operă s-a făcut „mai mult ca o improvizație de moment, sub imperiul împrejurărilor determinate de mișcarea înspre țară a românilor macedoneni” (p. 261).

Bibliografie

- Bradbury, H. și Reason, P. (2003). Action Research. An Opportunity for Revitalizing Research Purpose and Practices. *Qualitative Social Work*, 2, 2,155-175.
- Larionescu, M. (2007). *Istoria sociologiei românești*. București: Universității din București.
- Rostás, Z. și Salamon, M. L. (2017). „*Transhumanță*” interbelică în Balcani. *Studii și articole despre aromâni în publicațiile școlii gustiene*. București: EIKON.
- Sandu, D. (2008). *Dezvoltare comunitară și regională*. București: Facultatea de Sociologie și Asistență Socială.